

Gentleman Junkie

William S. Burroughs wordt tegenwoordig beschouwd als een van de belangrijkste Amerikaanse schrijvers van deze eeuw. Toch is de persoon Burroughs bij de meeste mensen bekender dan zijn werk. Het oeuvre van de in 1997 op 83-jarige leeftijd overleden schrijver is beperkt, hij schreef in 45 jaar tijd slechts een twintigtal boeken, maar zijn invloed was enorm. Kunstenaars als Keith Haring en heel verschillende muzikanten als Philip Glass en U2 zijn naar eigen zeggen door de avant-gardist beïnvloed.

Zowel Burroughs' werk als zijn persoon waren omstreken. Hij was zijn leven lang verslaafd aan drugs, hij schoot zijn vrouw dood en hij moest zich voor de rechter verantwoorden voor de obscene inhoud van zijn *Naked Lunch*. Het was het boek waarmee Burroughs in 1962 doorbrak als schrijver, het ultieme undergroundboek (dat vaak letterlijk onder de toonbank werd verkocht): een beklemmende collage van sadisme, georganiseerde misdaad, homosexualiteit, corrupte politici en drugsvisioenen. *Naked Lunch* werd een paar jaar geleden succesvol verfilmd door David Cronenberg, maar begin jaren zestig leidde de verschijning van het boek nog tot heftige discussies, vooral in Groot-Brittannië.

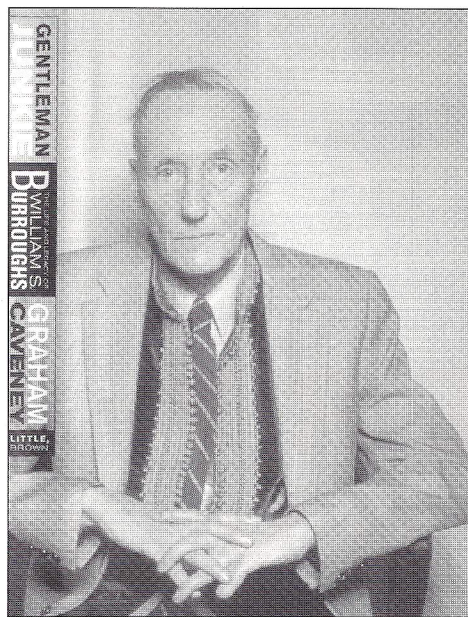
GINSBERG EN KEROUAC

William Seward Burroughs werd in februari 1914 geboren in St. Louis, Missouri, waar hij opgroeide in een bekrompen, conservatieve omgeving. Zijn ouders waren welgesteld en hij kreeg een goede opvoeding. De eenzaamheid van zijn jeugd werd enkel verlicht door het lezen van boeken en de omgang met zijn vriend Kells Elvins. Op de middelbare school experimenteerde hij voor het eerst met drugs. In 1936 en 1937 reisde William Burroughs door Europa waar hij kennismaakte met de homoseksuele subcultuur. Tijdens zijn postacademische studie antropologie aan Harvard deelde hij een kamer met Elvins. Op deze kamer begonnen zij samen met het schrijven van verhalen. In 1944 leerde William in New York Alan Ginsberg (toen een gebilde joodse jongen van 17 jaar) en Jack Kerouac kennen. Hun (grotendeels homoseksuele) vriendenkring breidde zich uit met mensen als Herbert Huncke en Neal Cassady. Joan Vollmer (Burroughs' latere vrouw) sloot zich bij hen aan en het drietal begon te schrijven. Burroughs eerst in samenwerking met Jack Kerouac. Joan en William leidden een wild

leven vol sex en allerlei soorten drugs, wat Joan uiteindelijk fataal zou worden.

WILHELM TELL

Behalve vanwege zijn boeken, moest Burroughs ook voor het gerecht verschijnen wegens het bezit van heroïne en marihuana, zoals in 1949. Burroughs wilde niet voorkomen, het zag er slecht voor hem uit, en hij stak de Mexicaanse grens over. Hier schreef hij *Junkie*, zijn eerste gepubliceerde roman. Daarna volgde *Queer* (Anders), een roman die pas veel later (in 1985) zou worden gepubliceerd, niet vanwege de homoseksuele escapades van de hoofdpersoon, maar van-

wege het autobiografische karakter ervan dat Burroughs van publicatie weerhield. *Queer* was geschreven na en was deels een reactie op de dood van zijn vrouw. Joan stierf als gevolg van een uit de hand gelopen spelletje 'Wilhelm Tell'. Burroughs schoot niet door de appel erop, maar door Joans hoofd. Met fatale gevolgen. Je zou kunnen zeggen dat de dood van Joan de 'trigger' was die William

Burroughs' schrijverschap op gang bracht. In *Junkie* treedt voor het eerst Burroughs' alter ego William Lee op. Het is het verslag van Lee's zoektocht naar de drug Yage, de heilige graal van de drugsgebruiker. In *Queer* wordt Lee's leven niet beheerst door drugs, maar door de drang naar sterke drank en sex met mannen.

SEX MET MANNEN

Junkie werd, dankzij de inspanningen van Alan Ginsberg gepubliceerd in een oplage van 100.000, maar kreeg weinig bijval. Naar aanleiding van de publicatie bezocht Burroughs in 1953 Alan Ginsberg in New York en werd verliefd op hem. Het was geen gelukkige relatie. Zij zouden levenslang vrienden blijven, maar meer zat er niet in. Ginsberg weigerde in 1954 om met William mee te gaan naar Marokko. Tangiers was een paradijs voor de schrijver. Drugs waren makkelijk te krijgen en ook sex met mannen kon zonder veel problemen op straat geregeld worden. Hij bleef corresponderen met Alan Ginsberg en Jack Kerouac en begon er te werken aan *The Naked Lunch*, maar zijn schrijffactiviteiten werden steeds verder bemoeilijkt door zijn verslaving aan Eukadol (een codeïne-derivaat). Hij zag zich gedwongen om af te kicken en meldde zich aan bij een kliniek in Londen. De behandeling slaagde en hij kon clean terugkeren naar Tangiers eind 1954. Het was het begin van zijn meest vruchtbare periode als schrijver. Hij raakte bovendien bevriend met de eveneens uitgeweken homoseksuele schrijver Paul Bowles die hem introduceerde in de literaire society.

BEAT GENERATION

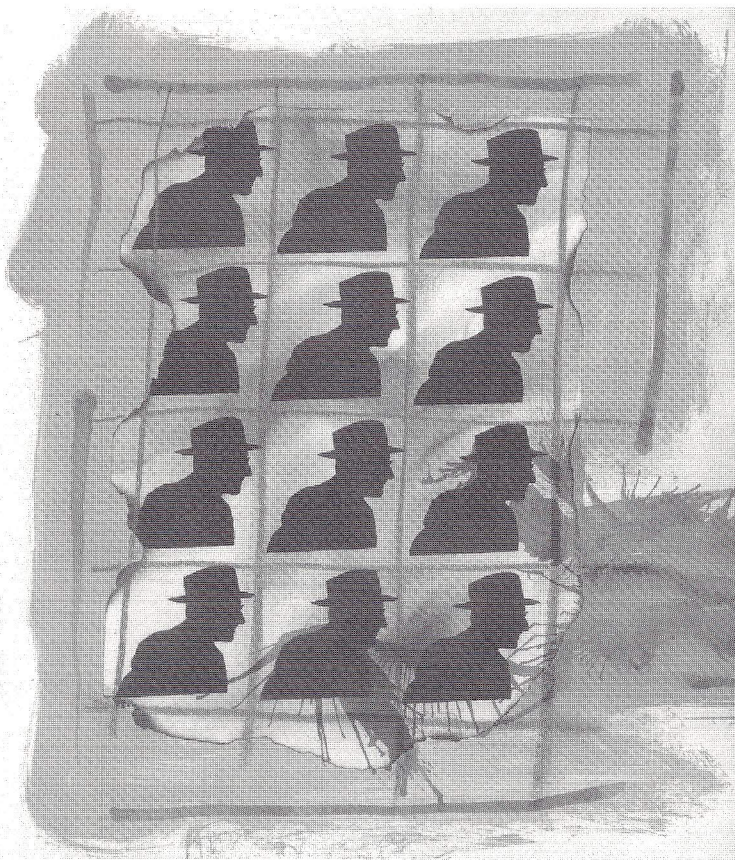
In 1957 werd William Burroughs in Tangiers bezocht door zijn vrienden Ginsberg en Kerouac. Tijdens zijn afwezigheid hadden zij beiden het boek gepubliceerd waarmee ze bekend werden. Ginsberg publiceerde *Howl*

in 1956 en Kerouac *On the Road* in 1957. Beat-schrijvers werden ze genoemd en ze veroorzaakten een literaire sensatie in de Amerikaanse pers. Nog altijd is de 'beat generation' een van de meest besproken stromingen in de Amerikaanse literatuur. Hun werk had niet alleen literaire maar ook sociale betekenis. In het benauwde naoorlogse Amerika gaven zij betekenis aan hun leven met een mix van jazzmuziek, literatuur, vrije sex en drugs. Dat aantrekkelijke levensgevoel werd gedeeld door een jonge generatie Amerikanen en zou algemeen worden in de jaren zestig. Het is opvallend dat in de vele documentaires die over de beatschrijvers gemaakt worden zelden aandacht wordt besteed aan het feit dat de kopstukken van de beweging homosexueel waren. Burroughs was het, Ginsberg was het en Jack Kerouac had waarschijnlijk meer homosexuele gevoelens dan hij wilde toegeven, zoals uit een recente biografie blijkt.

CULTURELE ELITE

Nadat zijn vrienden waren vertrokken uit Tangiers, werd het leven er minder aantrekkelijk voor hem en William Burroughs vestigde zich bij Alan Ginsberg in Parijs. De schrijvers zetten hiermee een soort traditie voort van schrijvers in ballingschap. Parijs was al in de jaren twintig een toevluchtsoord voor schrijvers die hun eigen benauwde sociale klimaat wilden ontvluchten, zoals bijvoorbeeld Gertrude Stein. Parijs was ook de stad waar de Olympia Press was gevestigd, een in 1953 opgerichte uitgeverij die pornografisch en subversief werk publiceerde. Het was de aangevoerde uitgeverij voor *Naked Lunch*. Het boek verscheen in 1959 en werd uiteindelijk in 1962 ook in Amerika gepubliceerd door Grove Press. De verschijning veroorzaakte een rel en een proces wegens de obscene inhoud, dat zou voortduren tot in 1966. Toen werd de uitgever ervan vrijgesproken en met deze uitspraak was feitelijk ook een einde gekomen aan de literaire censuur in Amerika. In Parijs kwam Burroughs in contact met de culturele elite van die stad en hij ontmoette er mensen als Man Ray, Celine en Marcel Duchamp. Belangrijker voor hemzelf was de ontmoeting met de Engelse kunstschilder Brion Gysin. Zij bleken een gemeenschappelijke interesse te hebben voor thema's die Burroughs

bezighielden zoals magie, samenzweringen en bewustzijnsverandering. Samen ontwikkelden zij de 'cut-up' techniek, een literaire techniek waarbij teksten werden verknipt en weer aan elkaar geplakt zodat een geheel nieuwe 'onleesbare' tekst ontstond. Op deze manier viel Burroughs de taal zelf aan. Hij hanteerde deze techniek in de 'Nova-trilogie' (*The Soft Machine*, *The Ticket That Exploded* en *Nova Express*). Hierin beschreef William Burroughs een schizofreen science-fictionachtig universum waarin orgiën van sex en geweld zich afspelen en de Nova-politie alles en iedereen controleert. De boeken verschenen in 1961, 1962 en 1964 en werden net als *Naked Lunch* cult-classics. In Parijs leerde William Burroughs ook de Engelse wiskundige Ian Sommerville ken-

nen, met wie hij tot aan diens dood in 1976 een intieme relatie zou hebben. Om dichterbij hem te kunnen zijn vestigde hij zich in Engeland. In Engeland zou Burroughs zijn experimenten met bewustzijnsverruiming en cut-up verder uitbreiden. Hij ontwikkelde met Brion Gysin de 'dream machine' en werkte samen met filmmaker Anthony Balch aan een aantal films waarin zij de cut-up op toepasten.

THE WILD BOYS

In 1968 bezocht Burroughs de democratische conventie in Chicago. Hij ontmoette er

Jean Genet en de gebeurtenissen tijdens de conventie (het Vietnamprotest) gaven hem inspiratie voor *The Wild Boys*, een bizar boek waarin een bende homosexuele jongens de aarde verwoest. Het speelde zich af in 1988! De inhoud van *The Wild Boys* was subversief, maar de vorm was conventioneel dan zijn voorgaande boeken. Opmerkelijk is dat in 1969, het jaar waarin William Burroughs het boek afrondde, duizenden homo's slaags raakten met de politie, een gebeurtenis die bekend zou worden als de Stonewall-rellen. 1969 was ook het jaar waarin Jack Kerouac op 47-jarige leeftijd bezweek aan zijn overmatige alcoholgebruik. Burroughs kwijnde weg in Londen en in 1973 nam Ginsberg hem mee terug naar de Verenigde Staten. Hij leerde er James Grauerholz kennen, die zijn

agent werd en levenspartner tot aan zijn dood. Burroughs begon les te geven, hield voordrachten en schreef *Cities of The Red Night* (1981), het eerste deel van een trilogie die verder bestond uit *The Place of Dead Roads* en *The Western Lands* (1987). *Cities of The Red Night* was Burroughs' meest ambitieuze roman tot dan toe, een piratenroman, hard-boiled detective en science-fictionboek ineen waarin al Burroughs' obsessies terugkeren.

PUNK EN NEW WAVE

William Burroughs werd een held van de New Yorkse punk- en new-wavescene. Hij trad op met mensen als Patti Smith en Jim Carroll, er werden songs over hem geschreven en hij werd geïnterviewd door de muzikpers. Het duurde niet lang voordat zijn stem ook op platen te horen zou zijn. Het meest bekend is zijn samenwerking met Laurie Anderson op *Big Science* (Sharkys day, 1983). Sommige bands gin-

gen de cut-up techniek toepassen in hun muziek, zoals het Engelse Cabaret Voltaire (*The covenant, the sword and the arm of the lord*, *Microphonies*). Ook in literair opzicht werd zijn invloed zichtbaar. Punkschrijfster Kathy Acker gebruikte cut-up in haar boeken *Grote verwachtingen*, *Dood en verderf in de schoolbanken* en *Mijn dood, mijn leven door Pier Paolo Pasolini* en cyberpunk had zonder Burroughs waarschijnlijk niet bestaan. In 1984 publiceerde William Gibson *Neuromancer* (Zenumagier) waarin hij een universum beschrijft dat dicht bij Burroughs' gedachtenwereld ligt.

SHOTGUN PAINTINGS

William Burroughs overleefde zijn zoon William junior, die een turbulent leven leidde en in 1981 stierf aan de gevolgen van overmatig drankgebruik. William sr. verviel weer in zijn oude gewoonte om drugs te gebruiken. Grauerholz nam hem mee naar Kansas waar ze een appartement deelden. Het was er een komen en gaan van mensen als Warhol, David Bowie en de Rolling Stones. In hetzelfde gebouw woonde de dichter John Giorno. Deze slaagde er niet in om zijn oudere collega te helpen en voor de zoveelste keer zou William Burroughs een ontwenningskuur ondergaan. Met succes. Tot aan zijn dood bleef Burroughs met Grauerholz rustig leven in het geïsoleerde stadje Lawrence in Kansas. *The Western Lands* en *Dead Roads* verschenen en in 1985 zou Burroughs uiteindelijk toestemming geven om *Queer* te publiceren. In Kansas begon Burroughs ook te experimenteren met muziek en beeldende kunst. Zijn eerste expositie was een succes en al het werk werd verkocht. Wellicht speelde zijn roem daarbij een rol, maar ook kunstcritici namen het werk serieus en trokken vergelijkingen met Jackson Pollock en Jean-Michel Basquiat. Opvallend waren zijn shotgun-paintings, die hij maakte door kogels af te vuren op blikken verf die hij voor een doek opstelde. William Burroughs had zijn belangrijkste werk geschreven, maar zijn grootste bekendheid kreeg hij pas op late leeftijd met zijn optredens op platen en in films. Burroughs heeft een heel herkenbare rasperige stem en filmmakers maakten gebruik van zijn bebrilde, doorleefde en gegroefde gelaat. Het meest bekend werd zijn filmoptreden in *Drugstore Cowboy* van Gus van Sant. Uiteindelijk zou er een film gemaakt worden gebaseerd op *Naked Lunch*. De naar eigen zeggen door Burroughs beïnvloede cineast David Cronenberg begon er in 1989 aan te werken.

SERGEANT PEPPER

Op muzikaal gebied heeft William Burroughs heel uiteenlopende popmuzikanten beïnvloed, van Bob Dylan tot Philip Glass tot Kurt Cobain, van hippies tot punks tot grungers. Zijn gezicht is terug te vinden op de hoes van *Sergeant Peppers* van de Beatles. In de jaren tachtig werkte hij ook daadwerkelijk samen met verschillende muzikanten. In 1983 werkte hij samen met Laurie Anderson op *Mister Heartbreak*. De elpee werd geproduceerd door Bill Laswell, die met zijn eigen band Material *Seven Souls* opnam, een conceptalbum gebaseerd op *The Western Lands*. In 1983 werkte hij samen

met The Disposable Heroes of Hiphoprisy aan een rapalbum en aan zijn spoken-word-album *Dead City Radio* werkten onder anderen Donald Fagan (Steely Dan), John Cale en Sonic Youth mee. In 1990 maakte Burroughs samen met Tom Waits het theaterstuk *The Black Rider*, waarvan drie jaar later een albumopname verscheen.

FENOMEEN BURROUGHS

Op zijn oude dag was William Burroughs een fenomeen geworden en populairder dan ooit. Hij leidde een rustig leven en bracht de dagen door met schrijven of schilderen. Grauerholz regelde zijn zakelijke belangen. Burroughs was een oude man, maar had voor iemand met zijn leefgewoonten een opmerkelijk goede gezondheid. In april 1997 stierf Allen Ginsberg op zeventigjarige leeftijd aan kanker. William Burroughs heeft hem meer dan vijftig jaar gekend en overleefde hem. Maar ook aan het leven van de

laatste der beat-schrijvers kwam een eind in 1997. Op 3 augustus stierf hij aan een hartaanval. J.G. Ballard schreef bij het overlijden van Burroughs dat hij een van de meest belangrijke en originele schrijvers was van na de Tweede Wereldoorlog. En dat was hij zeker.

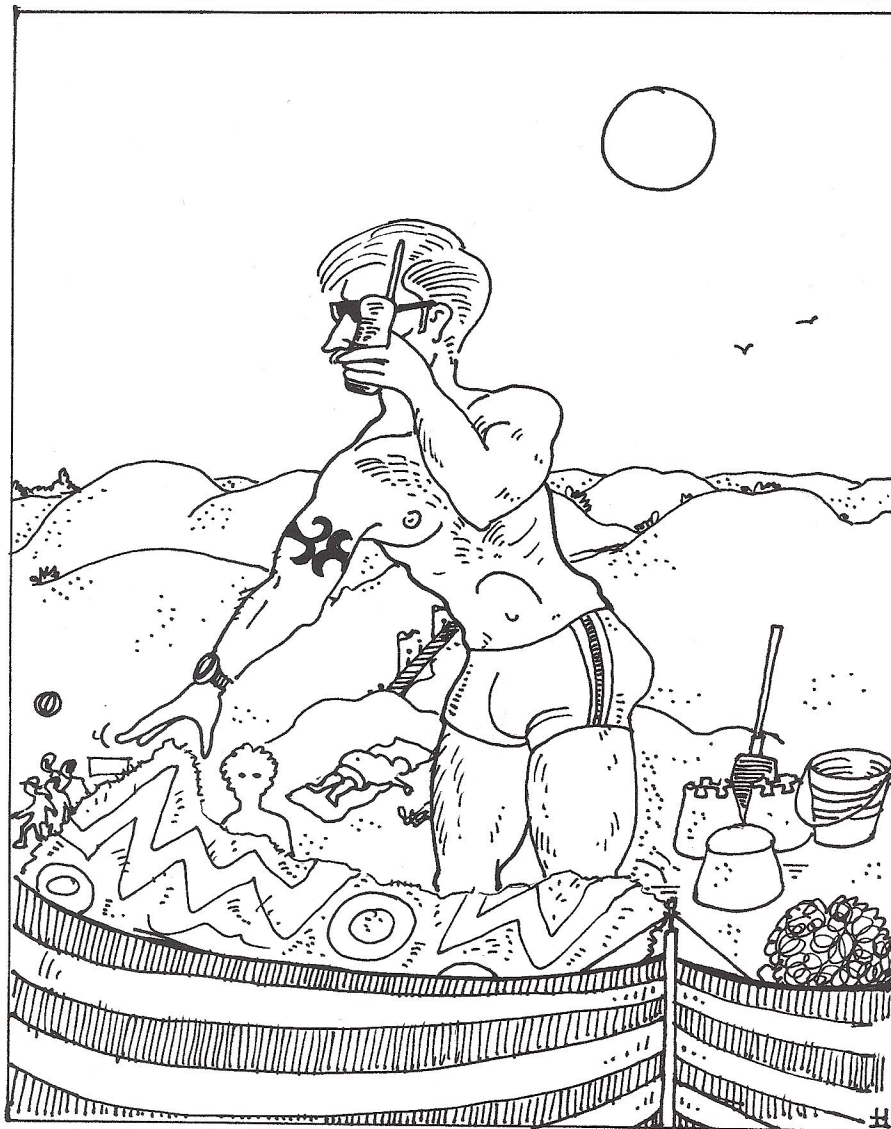
HANS POLS

Van William Burroughs' werk zijn moeilijk vertalingen te vinden. Zo'n acht boeken werden in de loop der jaren vertaald, maar verdwenen al snel in de ramsj. Het meest recent verschenen *Het land in het westen*, *Anders (Queer)* en *Naakte lunch*, allen bij Uitgeverij Veen.

Bij Little Brown verscheen in 1998 de biografie *Gentleman Junkie, The Life and Legacy of William S. Burroughs* van de hand van Graham Caveney, een informatief, mooi vormgegeven boek met talloze illustraties. Prijs \$ 27,95. Import: Nilsson en Lamm, ISBN 0-316-13725-1

CARTOON

door Daniel de Heus

even onthaasten